

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2005
FORFATTER:	Raymond Olsen
TITEL:	Kludekræmmerlærling hos Carl Petersen 1948 – 52.
KORT RESUME:	Om trikotageforretning i Østergade.

KLUDEKRÆMMERLÆRLING HOS CARL PETERSEN 1948-52

AF RAYMOND OLSEN

Man var en grim ælling! Gråligt maksimaltøj med knæ i bukserne. Overfrakke med vat i skuldrene og syet af en klædesrest. Det var efter-krigstid endnu. Når man kom fra en andegård, var det overmod at søge læreplads i byens førende manufakturhandel. Inden antagelse krævedes det, at man gik grueligt meget igennem.

Uden en realeksamen fik man ingen læreplads hos Peter Knaks Eftf. Carl Petersen. Karakterbøgerne fra mellemskolen og realklassen afspejler mine lidelser og fremkalder børn og børnebørns undrende smil. De højeste karakterer var sang og tegning, men disse fag talte ikke med i gennemsnittet.

Naturligvis dukkede man op et halvt år før. Tre mennesker blev presset ind i et bitte lille kontor. Den unge ansøger, dennes fader og så "købmanden", ikke manufakturhandleren, nej købmanden. "Han vil gerne være dekoratør", sagde faderen. "Nå, vil han det?" svarede købmanden, der også var grå. Så var man lærling for de kommende 4 år. Ællingen skulle gøres til en svane.

LIVET I ANDEGÅRDEN

Alle blev lukket ind i den lange, dybe forretning kl. 08.00 præcis og fordelte sig langs den lange disk, nogle i tricotage og kjole-frakkeafdelingen og andre i møbel-sengeafdelingen

på den anden side af Østergade ved siden af Kosmorama. Hver på sin pind.

Det ærefulde hverv at åbne døren for hele flokken havde prokuristen. Med elegance blev nøglen sat i. Man skulle være mange år i firmaet for at nå denne status.

Der var ca. 25 ekspedienter og -tricer og så de 8 lærlinge. Var der en lærling, der havde for vane at komme 5 minutter for sent, så smuttede man fikst op på systuen og fik en tilrettet kjole over armen. Det virkede troværdigt. Som "yngste" lærling blev man overvåget og hjulpet til rette af "ældste lærling". Der var orden i hakkeordenen.

En nystartet lærling startede på gulvet, og man fik lært ikke at feje mod sig selv, således at snavs samlede sig i bukseopslagene. Man fik sit sprog rettet til. I møbelafdelingen sagde man ikke til afdelingslederen, at der var kunder, der ville se på et "sovekammer". Det hed et "soveværelse". Ens bevægelsesmønster blev ligeledes korrigeret. "Gå ikke som en karl på landet med "store" skridt, men med små skridt, der udtrykker hastighed".

Det kvindelige personale inklusiv en kvindelig lærling fik at vide af selveste Carl Petersen, at strømpesømmene skulle være lige, og at brug af smykker skulle begrænses. Ligeledes ønskede firmaet ikke ekspedienter med tweedjakke. Altså hverken kvindelige jule-

træer eller mandlige turister i butikken. Det var kamgarn, peber og salt eller walestern.

HANEN I KURVEN

Som yngste lærling havde man som sit "ansvarsområde" alle skufferne under den lange disk. Kantebånd, lisser, blonder – kort og godt "kortevarer". Sy- og stoppenåle i små rum og til sidst "knappekortene" med knapper til bukser og trøjer. Knapper i ben, metal og træ. I de første stille morgentimer var der få kunder, og alt åndede fred.

Men så lød råbet! Fra mund til mund fra afdeling til afdeling: "CARL... CARL KOMMER". Købmanden var observeret i fuld trav oppe i Østergade. Alle sørgede for at være beskæftiget. Prisskilte blev efterset, og frk. Hansen i tricotagen ordnede brystholderne. Ung som gammel udviste samme adfærd. Når butikkens ejer nærmede sig døren, sprang nærmeste til og åbnede den, og fra "hanen i kurven" lød et barskt "Go' morgen" og måske et nik. Samme procedure hver dag.

Skulle det ulykkelige ske, at Carl P. kom uventet og upåagtet, og vi lærlinge ikke var fuldt beskæftiget, kunne vi opleve, at købmanden tog skuffen med sy- og stoppenåle og vendte bunden i vejret eller væltede den stabel med stofruller, der lige var ordnet. Det var tider dengang, og vi lærlinge stod med et smøret grin til hinanden.

Lukketid havde også sine ritualer. Når klokken var godt og vel 17.30, blev de sidste kunder sluppet ud. Den lange disk kunne bugne af stofruller – det var jo Sydjyllands største metervareforretning. Silkestoffer, lagenlærred som et oprørt hav. Alle hjalp til og kl. 18.00 var der ryddet op. Men så skete

Købmand Carl Petersen. Foto J. Ingemann.

der noget tidstypisk. Alle ekspedienterne satte sig på disken, sugede på en cigaret og snakkede "fagligt". Ingen ønskede at virke alt for ivrige efter at komme hjem til familien eller pensionatets lune karbonader. Først kl. ca. 18.20 opløstes flokken, men dog ikke vi lærlinge. Lidt senere trådte "ældste" lærling i karakter! Kl. ca. 18.30 bankede han på døren til det minimalistiske kontor og meddelte: "Lærlingene er færdige med at rydde op". Et kvarter senere kom løven ud af hulen og udtalte de bevingede ord " Så er der ikke mere for de unge mennesker"! Sådan slutte-

de dagene. Pædagogisk må det kunne betegnes som "karakteropdragende"!

Hvordan sluttede så ugen? Lørdag kl. knap 14 kunne man møde et sælsomt syn. 8 voksne lærlinge gik uden for butikken på begge sider af gaden og gned på ruderne med silkepapir. Efter en rum tid skred købmand Carl Petersen fronten af med værdighed. Kiggede nøje efter fedtede fingre og kontrollerede vinduesdekorationerne. Disse skulle dog ofte reguleres, en pris flyttes. Og så var ugen slut. Der var "Matador" over den tid.

ÆLLINGEN BLEV EN SVANE

Selv om man ikke har ligget i et svaneæg, blev man flyvefærdig og fløj ud af andegården. 4 år var lang tid, og man noterede sig midtvejs, at nu var de to første år gået. Man kørte skam ikke mere med varer på en budcykel. Det var også slut med at sidde oppe ved Koldinghus og fortære en Dagmartærte fra Klaaborgs Conditori, da CP havde fået sin første varebil og Østergades første neonreklame i rødt. Lysstofrør oplyste butikken og misfarvede alle stofferne, så de måtte præsenteres ud på gaden i dagslys. Månedslønnen var på vej op. Man startede med 65 kr. månedligt og endte med 135 kr. det sidste år. Man mødte i cottoncoat og gik med gule skindhandsker.

Kun gifte ekspedienter var i fagforening samt de lærlinge, der ville med til HK's nytårsbal. Hvem ville dog støtte den socialdemokratiske presse? Allerede dengang virkede de røde faner gennem Østergade 1. maj som et antikt fænomen. Arbejdsårene blev brudt af 2 ugers ferie. Købmanden holdt årligt blot en uge ved Vejle Fjord og besøgte

forretningen mindst 2 gange. Prokuristen fik så disse få dage lov til at udvide sit ansvarsområde til mere end blot at åbne døren om morgenen. Der blev pjanket mere i krogene og spist medaljer fra Klaaborg i prøverummene.

I det 3. læreår chokerede lærling Olsen sin købmand. "Hvor skal De så hen i ferien, Olsen", spurgte C. P. Frimodigt fremsagde man: "Til Italien Hr. Carl Petersen"! Udlængslen var stor, og ønsket om at se en palme havde drevet mig til at købe en DSB-rundrejsebillet til Gardasøen. Det var da noget andet end Vejle Fjord! Men det var over grænsen! Man fik at vide, at man hellere skulle gemme sine penge til senere uddannelse! Jeg rejste dog, så palmerne, og som alle andre lærlinge gik man ind på kontoret efter hjemkomst og TAKKEDE FOR FERIE.

Dagen, man var udlært, oprandt 1. august 1952. 4 år – ja, lærlinge var en billig arbejdskraft. Den sidste dag ikke blot som lærling, men ældste-lærling, og jeg tillod mig at bære

Lærling Raymond Olsen måler metervarer for en kunde.

Lærlinge hos Carl Petersen dagen før jeg blev udlært. Fra venstre Raymond Olsen (med sløjfe), Vilhelm Hansen, Jørgen Buchreitz Jensen, Mogens Beirholm og frk. Buch.

sløjfe i stedet for slips. En rigtig sløjfe, en selvbinder. Det var ikke velset i forretningen med butterfly. Man var vist lidt af en provo. Jeg stod klar ved disken, da råbet lød: "Carl kommer". Den lille grå mand nikkede og udtalte så disse historiske ord: "Godmorgen KOMMIS OLSEN" og gik så blot videre! En anbefaling fik man heller ikke med sig. Det var nok at oplyse ens kommende arbejdsgivere, at man "havde lært" hos Carl Petersen.

Dagen blev dernæst fejret på den måde, at man spenderede et stykke højt smørrebrød til alle i firmaet. Det kom på en stor bakke

udefra og blev bragt ned i den mørke kælder under KFUM's bygning. Ekspedienterne og damerne listede uset ned til smørrebrødet, gemte sig i et hjørne og spiste med fingrene. Ingen drikkevarer. Prokuristen undlod smørrebrødet. Sådan ... en SVANE var født!

SERVICE OG FORSKELSBEHANDLING

Nutidens unge vil sikkert have svært ved at se "det eventyrlige" i ovenstående tidsbillede. Hvad fik man så med sig ud i livet. Var det mørke år? Slet ikke, men det har præget

os lærlinge resten af tilværelsen. Vi havde det muntert med hinanden, grinede af hinanden. Jeg blev spået en stor karriere, da mit første salg til en kunde var et par seler fra krigsårene uden stræk i. Hvordan gik det med "dekoratørdrømmene"? Sammen med chefdekoratøren fik jeg langt hen ad vejen realiseret denne drøm, selv om "Carls" kommentar til mit første vindue lød: "Hvem har pyntet det der – er det skrædderen fra Taps"? Fordelen ved det var, at på en lummer sommerdag kunne man gå i hvid kittel og var urørlig til andre ting. Jeg lærte af chefdekoratør Bentsen, at enten lå tingene lige eller også lå de ikke lige. Siden har jeg altid lagt rødbeder på skrå på min leverpostejmad.

Firmaets gennemsnitlige omsætning var 10.000 kr. i ti-kronesedler, som det blev betroet yngste lærling at tælle op nede i kælderen. Indtil det moderne plastikkort afløste pengesedlerne, var man taknemmelig for den træning, man havde fået i at tælle penge.

Lærlingene sagde "De" til hinanden ved disken, og man bandede ikke. Det lå i tiden. Ingen druk eller bajere i kælderen. Privatliv og arbejde var skarpt adskilt. Som noget specielt i læretiden blev vi lærlinge sendt på "Kristelig Manufakturlejr" en uge!

Modsat andre butikker havde vi "søndagslukket" i julemåneden. Ikke på grund af 1. Mosebogs 10 bud, men fordi forretningen lå i KFUM's bygning, og det stod som et krav i lejekontrakten. Det gav lærlingene chancen for at tjene en ekstra skilling.

Forretningsmoralen var i orden. Eksempelvis blev man aldrig bebrejdet, hvis man ikke havde solgt ret meget en dag. Der var intet presseri hverken på os lærlinge eller kunderne.

Måske var den vigtigste lærdom, at man fik et "servicebegreb" med sig. Et begreb som den moderne butikshandel på ny forsøger at samle op. Servicen kunne dog i specielle situationer overskride anstændighedens grænser. En opblæst kommunal embedsmand fra socialkontoret kom sammen med en økonomisk dårlig stillet Morlille med et forventningsfuldt pigebarn, der skulle konfirmeres. Der blev stillet stol frem ved disken til den kommunale embedsmand, og cigarkassen kom frem, og kun prokuristen skulle ekspedere. To billige konfirmationskjoler blev hængt op, og den sociale hjælpeånd sagde henkastet, mens han suttede på cigaren: "Vi ta'r den der"! Konfirmanden måtte så tage, hvad det offentlige valgte.

Social forskelsbehandling viste sig også i situationer, hvor de store proprietærfruer kom ind fra de såkaldte "8 sogne" syd for Kolding. Stolen frem og cigarkassen til gemalen. Lærlingen blev bedt om at finde så og så mange meter "sækkelærred" til gardiner til karlekamrene. Andre gange blev man sendt efter "dynevår" fra et skjult lager fra før krigen. Man fik i sådanne øjeblikke sin retfærdighedssans sat på prøve – og naturligvis uden at fortrække en mine. Blot bukke. Det var læreår, og det var lærerigt.

MENNESKET BAG FACADEN

Hele Kolding flagede. Kongeparret skulle indvie den restaurerede Sct. Nicolai Kirke. På Koldinghus skulle der være stor spisning i Riddersalen. Kong Frederik drak danskvand. Kongeskibet lagde til kajen. Alt klar til håndtryk og dyb nejen for Dronning Ingrid. Vi skriver 1950. Byens bedsteborgere

Dronning Ingrid hilser på købmand Carl Petersen og frue. Foto Raymond Olsen.

stod linet op, og allersidst længst ude stod købmand Carl Petersen med frue, han i jaket, og hun med mink om halsen.

Det var noget af en katastrofe for ham, at der ikke blev taget et eneste officielt foto af min læremester. Han og fruen kom ikke i avisen. Men jeg reddede situationen for ham. Jeg var søspejder og dermed også med i modtagelsesopstillingen. Jeg havde et billigt fotoapparat, og jeg fik knipset, da de hilste på, bukkede og nejede for de kongelige. Da jeg bankede på kontordøren og viste ham amatør-billederne, faldt bestillingen promte: 10

stk. af hver. Det var et af de øjeblikke, hvor den forretningsmæssige facade gled væk og mennesket bag blev synligt. En retlinet og bundhæderlig forretningsmand på strøget i Koldings centrum.